

KUNGL. VITTERHETS
HISTORIE OCH
ANTI KVITETS AKADEMIEN

ÅRSBOK 2018

STOCKHOLM 2018

Ständige sekreterarens årsberättelse

ARSBERÄTTELSEN HÄNFÖR SIG TILL verksamhetsåret 21 mars 2017–20 mars 2018. Förekommande ekonomiska redovisningar berör emellertid i första hand kalenderåret 2017.

Ledamöter

Vad gör en kunglig akademi i dag, som instiftades 1753 av drottning Lovisa Ulrika med Olof von Dalin som dess förste sekreterare? Vitterhetsakademien har som sitt främsta syfte att främja forskning och därtill relaterad verksamhet inom humanistiska, rättsvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen. Under det gångna året har fyra arbetande ledamöter valts in i Akademien: Jonas Ebbesson, professor i miljörätt vid Stockholms universitet, Gunnel Ekroth, professor i Antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet, Ingela Nilsson, professor i grekiska, särskilt bysantinsk grekiska vid Uppsala universitet, och Barbara Törnquist-Plewa, fil. dr i slaviska språk och professor i Öst- och Central-europastudier vid Lunds universitet.

Samtidigt har några ledamöter för alltid lämnat oss: Göran Dahlbäck, professor i medeltidshistoria vid Stockholms universitet, Tore Frängsmyr, Hans Rausing-professor i vetenskapshistoria vid Uppsala universitet, David Magnusson, innehavare av Olof Eneroths professur i psykolo-

gi vid Stockholms universitet, Per Bjurström professor i konstvetenskap, f.d. överintendent och chef för statens konstmuseer. Staffan Helmfrid, professor i kulturgeografi med ekonomisk geografi och f.d. rektor för Stockholms universitet. Han var Akademiens sekreterare 1993 till 1998. Minnesteckningar över de bortgångna, svenska ledamöterna, framförs i Akademien, trycks i vår årsbok och läggs ut på Akademiens hemsida.

Några av våra utländska ledamöter har också avlidit under året: Helmut Jäger, professor i kulturgeografi vid universitetet i Würzburg, Kolbjörn Skaare, professor i numismatik vid universitetet i Oslo samt Lord Randolph Quirk, f.d. preses i British Academy, och professor i engelska språket och litteraturen vid University College i London. Dessutom har utländske korresponderande ledamoten Gert Hatz, som var professor i numismatik i Hamburg, avlidit.

Forskningsstöd och forskningsamverkan

Tack vare en framgångsrik förvaltning av våra tillgångar har vi möjlighet att stödja en rad forskningsrelaterade verksamheter samt bedriva kulturmiljövård vid de besöksmål som vi förvaltar. På Borgs by på Öland, Skånelaholms slott, Stjarnsunds slott i Närke samt det Rettigska huset på Villagatan vårdar vi landskap och bebyggelse. I Stensjö by i Småland ägnar vi oss för närvarande åt en omfattande utveckling av verksamheten för att kunna visa hur landskapet tedde sig utifrån de bruksmetoder som var gängse vid förra sekelskiftet.

Forskning stödjer vi bland annat genom femåriga akademiforskar-tjänster. Flera av dessa har under året utvärderats, vilket lett till att de kunnat förlängas från tre till fem år. Frågor som rör digitalisering av samlingar vid våra minnesinstitutioner är av stor betydelse för forskningen, och vi deltar nu tillsammans med Riksbankens Jubileumsfond i Vetenskapsrådets kommande utlysning av projektbidrag för digitalisering och tillgängliggörande av kulturarvssamlingar.

Att samverka med andra forskningsfinansiärer och akademier är viktigt för oss, såväl nationellt som internationellt. Tillsammans med

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien pågår exempelvis ett projekt om svensk trädgårdshistoria, som nu går mot sin avslutning och som skall resultera i ett större bokverk. I samverkan mellan sex kungliga akademier planerar vi för nya föreläsningar för allmänheten efter den framgångsrika föreläsningsserien ”Vingslag över Haga”. I samband med de nya föreläsningarna kommer vi att ge ut en publikation med de tidigare föredragen.

I det så kallade Bernadotteprogrammet som inleddes med anledning av H.M. konungens 70-årsdag, utdelas årligen stipendier till unga forskare med avsikt att initiera forskning inriktad på samverkan mellan de olika områden som representeras av några av de kungliga akademierna. Bland ett stort antal sökande tillföll i år stipendierna en litteraturvetare från Göteborg, en konstvetare från Stockholm och en litteraturvetare från Lund. Johan Gardfors är en av stipendiaterna med projektet *Oläslighetens konst*, som syftar till att belysa bruket av oläslig skrift som en återkommande estetisk strategi inom 1900-talets avant-garderörelser. Elisa Rossholm ska behandla *den ordlösa romanen*, sådan den såg ut under genombrottsperioden i Europa och USA, 1920- och 30-talen, och sådan den ter sig i nuets renässans. Evelina Stenbecks projekt utgår från *Marianne Ehrenström (1773–1867) – en svensk femme savante i brytpunkten mellan adelskultur och borgerlig romantik*. Alla tre projekten är välformulerade och utmärkt avpassat för samverkan mellan flera av akademierna inom Bernadotteprogrammet.

Akademien stödjer också verksamheter vid exempelvis Riksarkivet och Kungliga Biblioteket. I år har vi bidragit till att KB kunnat förvärva Olaus Magnus personliga exemplar av Saxo Grammaticus danska kröniker. Verket innehåller bland annat en handskriven ögonvittnesskildring av Stockholms blodbad 1520 av Olaus Magnus' egen hand.

Skrivelser och remissvar

Det hör till Akademiens uppgift att yttra sig i frågor som rör dess intressen varför vi svarar på remisser och skriver utlåtanden i angelägna frågor. I år har vi tvingats skriva två protestskrivelser utifrån situationen

i Turkiet respektive Ungern, då vi befarat att man där inte värnar den akademiska frihetens grundläggande betydelse. Vi har lämnat remissvar på bland annat utredningen *Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning* och tillstyrker förslaget att i lagstiftning förtydliga forskares och forskningsutförares ansvar för hantering av oredlighet i forskning. Vi har däremot ställt oss kritiska till förslaget i rapporten *Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhället* och Vitterhetsakademien avvisar Vinnovas utvärderingsmodell för bedömning av kvalitet i samverkan i forskning och utbildning.

Internationell samverkan

Den internationella samverkan med såväl utländska akademier som internationella vetenskapliga organisationer är livlig. Våra svenska och utländska ledamöter står för åtskilliga direkta kontakter inom sina respektive forskningsområden. Därutöver ges möjligheter för svenska forskare att vistas vid andra universitet samt att inbjuda gästföreläsare. Vi har utbytesavtal för kortare forskarvistelser för forskare inom de humanistiska, samhällsvetenskapliga, teologiska och juridiska disciplinerna, med följande länder: Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Kina, Syd Korea, Kroatien, Polen, Rumänien, Serbien, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern. Vi är aktiva inom den europeiska samarbetsorganisationen för akademier, ALLEA, i bland annat etikkommittén och i en arbetsgrupp vars syfte är att stärka ställningen för humaniora och samhällsvetenskap inom EU:s kommande nionde ramprogram. I den internationella samarbetsorganisationen för akademier, UAI, är vi representerade i styrelsen. Vi delar ut en rad olika stipendier och bidrag som syftar till att stärka forskningens internationalisering, såsom exempelvis resebidrag och vistelsebidrag i form av internationaliseringsstipendier för doktorander.

Publikationer

Akademien har ett eget förlag vars uppgift är att utge vetenskapliga skrifter i olika serier. I år har till exempel i den antikvariska serien utkommit *På spaning efter det förflutna* som är en diger exposé över arkeologiskt fältarbete i Sverige från 1600–1900 författad av Ola Wolfhechel Jensen. I den historiska serien har vi givit ut *Senmedeltida textskatt i uppländska kyrkor. Samtliga bevarade språkband med kommentarer och analyser* av Christina Sandquist Öberg, *Stockholm, Klara kloster och Kungsladugården* av Clas Tollin samt *Den akademiska läxan. Om föreläsningens historia* av Bo Lindberg. I vår konferensserie har ett flertal volymer utkommit, bland andra *Kyrkobyggnad och kyrkorum* samt *Spiritual and Ecclesiastical Biographies. Research, Results and Reading*.

Vi ger inte bara ut böcker på eget förlag utan samarbetar också med andra. Under året har vi inlett ett nytt samarbete med Bokförlaget Langenskiölds där vi gav ut den uppmärksammade boken *Villastan*. Samma förlag har också påtagit sig det långsiktiga ansvaret att ge ut vår nya biografiserie *Lärda i Sverige*: vars första bok behandlar sex statsvetare under titeln *Analys och Engagemang*, av Olof Ruin.

Akademien satsar också på ett nytt redaktionellt projekt, *Anekdot*, med syfte att föra ut aktuell historieforskning i såväl nya, som gamla publiceringsformer.

Konferenser

Till sist kan nämnas att Akademien har en omfattande konferens- och symposieverksamhet. I Akademiens egna lokaler har ett trettiotal konferenser och symposier hållits om en rad olika ämnen alltifrån *Estetisk erfarenhet i tidigmoderna kulturer*, *Kulturell evolution*, *Hållbarhet i forskningen*, *Världslitteraturhistorieskrivning till Reformationens uttryck och följder*.

Birgitta Svensson